

GLUPI (723) *ai*

comp i sup (18 + 9) -głupszy (27). *sup* nã- (7), nãj-(2) *DiarDop, OrzRozm*; ~ nã- (5), n(a)- (2); ~ nãj- (1), n(a)j- (1).

sg m N głupi, głupszy, nągłupszy (198). $\diamond$ *G* głupiého (27); -ého (3), -(e)go (24). $\diamond$ *D* głupiemu, głupszemu, nągłupszemu (25); -emu (3), -(e)mu (22). $\diamond$ *A* głupiého, głupszého (32), głupi (10); -ého (1), -(e)go (31). *G a. A* głupi(e)go (1). $\diamond$ *I* głupim, nągłupszym (39), głupi(e)m (2); -(e)m *WitosłLut*; -im : -(e)m *Leop* (1 : 1). $\diamond$ *L* głupim (3). $\diamond$ *V* głupi (18). $\diamond$ *f N* głupią (43), głupi(a) (3). $\diamond$ *G* głupiej (8); -ej (3), -(e)j (5). $\diamond$ *D* głupi(e)j (1). $\diamond$ *A* głupią (9). $\diamond$ *I* głupią (12). $\diamond$ *L* głupiej (6); -ej (1), -(e)j (5). $\diamond$ *V* głupią (4). $\diamond$ *n N* głupie, nągłupsze (20) [w *tym GrabowSet D może av*]; -e (1), -(e) (19). $\diamond$ *G* głupi(e)go, głupsz(e)go (15). $\diamond$ *D* głupi(e)mu (1). $\diamond$ *A* głupi(e) (8). $\diamond$ *I* głupim (3). $\diamond$ *L* głupim (1) *KochPs*, głupi(e)m (1) *GórnRozm*. $\diamond$ *pl N m pers* głupi, głupszy (70). *subst* głupię (20); -é (3), -(e) (17). $\diamond$ *G* głupich (52). $\diamond$ *D* głupim, głupszym (18). $\diamond$ *A m pers* głupię (16); -é (3), -(e) (13). *m an* głupi(e) (1). *subst* głupię, nągłupsz(e) (15); -é (3), -e (1), -(e) (11); -é *KochPieś*; -é : -e *ZawJeft* (2 : 1). $\diamond$ *I m* głupimi, głupszymi, nągłupszymi (11), głupięmi (5); -imi *BierEz, BielŻyw, KwiatKsiąż, SienLek, CzechRozm, ReszPrz, WerGość, GosłCast*; -émi *BudBib, BielRozm, WujNT, GosłCast*; -imi : -émi *SkarKaz* (1 : 1); ~ -émi (1), -(e)mi (5). *f* głupimi (1) *SiebRozmyśl, głupi(e)mi* (1) *BibRadz. n* głupi(e)mi (1). $\diamond$ *L* głupich (1). $\diamond$ *V m pers* głupi (12). *subst* głupię (2). $\diamond$ *G sg n skostn* z głupia (7); -a (4) *SarnUzn, RejZwierc* (2), *KlonWor, -ã* (1) -(a) (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

Niemądry, nierozumny; chory umysłowo, niepoczytalny; nieuczony, prostacki (lub uchodzący za takiego); stultus BartBydż, Mącz, Calag, Calep, Cn; amens, inscitus, insipiens, stupidus, vecors Mącz, Calep, Cn; hebes Mącz, Calep; bardus, captus mente, delirus, excors, fatuus, insulsus, plumbeus, stolidus Mącz, Cn; perperus Calep, Cn; asinus, barbarus, caput vacuum, communis, crassus, fanaticus, impos mentis, imprudens, incautus, insensatus, letargicus, lymphaticus, lymphalus, rationis expers, vulgaris Mącz; blax, inconsultus, inconsideratus, irrationabilis Calep; abderita, abderitanus, amens captus animo a. corde, impos animi, cerebrosus, demens, infans, infrunitus, insanus, insciens, inscitus, laevus, maccus, qui abest a bona mente, lapsus a. permotus a. commotus mente, inops mentis, mens laeva, morus, obesae naris, perdelirus, perfatuus, phreneticus, qui exiit e potestate, male sanus, non sapiens, qui nihil plane sapit, stupidus, vacerra, vacerosus, vecors, vesanus Cn (722) : A żoná iego [Marchołta] była ĩnim/ która była bárzo ĩtráĳliwa y głupia March¹ A2; Sługáć głupi to pomiełzał BierEz C4; Potym chłop sieći rozmiátał/ Głupie nimi ptaki łápał BierEz N, Cv, D3v, F2, G4v, I (17); a téż nie iełt obyczáy rzymkiého prawa/ abych kogo vmorzyl o lekkie fłowa/ tzo niegdý człowiek głupi s przyrodzenia mowi. OpecŻyw 120v, [192]; PatKaz II 19v; BartBydż 151b; OSieł [...] iełt nad wšytki zwierzeta głupųzy FalZioł IV 4b, IV 4b; FalZiołUng V 119; BielŻyw 131, 145, 167; BielŻywGlab nlb 14; [B]owiem by też nągłupųzy może to rozeznáć iź [k]to ma miáĳsze ramiona y barki, [...] taki też muĳ być mocny GlabGad P, M5v, N6, O, O2v; Kto niewyśłuchawųfy rzetzy/ drzewi odpowiada/ táki vkázuie sie głupim. March³ V6v; pamiętay na bluznienie ktore czyniá ludzie głupi naprzećiw tobie wĳtawicźnie. WróbŻołt 73/22, 13/1, E, 73/18, 91/7; RejRozpr Ev; SeklKat F2; Wnethem ya połznał ýłz muĳłał Pycz yakyłz trąnk czo go ruffáł ĩfcze oth kogo głupiego RejKup q2, e3v, f2v [2 r.], m7,

o4, o6, r6v, v8v; głupi człowiek łtrafunku mądrze powie *MurzNT* 61, 61; *KromRozm II* p3; *DiarDop* 99; Włzelka żoná rołtropna/ dom łobye buduie/ Ale głupya rękomá/ gotowy zepłuie. *BielKom* B8, B6v, D, G5; *KrowObr* 8,116v; *RejWiz* 5, 80v; Idz przeciwko mężowi głupiemu *Leop Prov* 14/7; wieźćie Izraelá (być) głupiem Prorokiem *Leop Os* 9/7, 1.Reg 25/25, *Prov* 28/26, 29/9, *Eccle* 4/17, *Sap* 3/2 (10); A ci nowo wierni Sarmatici/ chłoptwo to głupie ieft : gruntowney náuki żadney niemáią *OrzList* f4, dv; *RejFig* Aa4v [2 r.], Bb2, Bb8v, Ddv [3 r.]; *RejZwierz* 110v, 129; *BibRadz* *2v, *Eccli* 10 arg, 1.*Cor* 3/18, 2.*Cor* 12/6, 11; W koźdey rzeczy Brácie miły łatwie ieft poznáć/ y naygłupźemu Człowiekowi czego potrzebá *OrzRozm* Dv, Ov [2 r.]; Biłkup ná to mu odpowiedział/ iż nie ieft ták krolowa głupia áby dáła Krolełstwo zá Siedmigrockie Woiewodztwo *BielKron* 311v, 26, 60v, 108, 165, 217v (14); *KochSat* A4v, B3v; Obbrutesco, Stawam łie niemym/ głupim. *Mącz* 27b, 17d, 23c, 37d, 42b, 65b (19); *OrzQuin* F2 marg; *SarnUzn* H2; ábowiem niechcieć łie náuczyć thego/ czego nie vmiełz/ y owłzem mieć łie zá mądręgo kiedyś głupi/ ieft to być dobrze łzaleńźym niż ow/ kthorego w klozie chowáią. *GórnDworz* C2, D6v, N6v, P4, Bb5, Ee4v; *HistRzym* 92; *RejPos* 312v; Lud hárdy niczemny/ w połtáwie łwey głupi *BielSat* M4 [idem *BielSjem* 34], B3; *GrzegŚm* A4v; *HistLan* D2; *KuczKat* 385, 395; Głupi kto iednego ciełzy á łam łie ciełzyć nie vmie. *RejZwierz* 151 marg [idem *Aaa4*], 7, 31, 112 marg, 144v, 216v (10); *BielSpr* 46v; *KochMon* 34; Nie bądź bárzo niezboźnym/ nie bądź teź głupim/ przecz małz vmrzeć przed czałem twoim? *BudBib Eccle* 7/17, *Prov* 14/7, *Eccle* 2/2, *Is* 44/25, *Sap* 14/11; *MycPrz* I C3v; *Strum* P; *BiałKaz* Iv; Bo czałem ze dwu łłow głupi piłarz wczynił iedno. *BudNT przedm* b4, przedm a6, a7v, b4, b5, b5v [3 r.] (14); Choćiałz ty tám łłowá/ zdádzą łie teź/ głupźym niektorym/ cźás także znáczyć/ á nie zacność. *CzechRozm* 30, 18, 51v, 52, 59v, 72 (14); Iednoś ty w on cźás tylko ták z nimi był łrogi/ Kiedyś Hidry z nich biyał ábo głupie bogi. *PaprPan* V4; Y bywa to/ iż gdy chcą áby się zdáli być mędrźzymi/ okázią się być głupźzymi *ModrzBaz* 28v; Ztądze co dawno o głupich Krolách *Póeta* powiedział/ to łię do náłzych cźáłow przenieć może *ModrzBaz* 144v, 40 marg, 58, 62v, 97v, 135 marg, 142; *SkarJedn* 73; Bo kto łye chce przypátrzyć okręgowi á porządkowi náture téry/ (którą od Bogá pięknie á porządnie włádzoną być/ by łnac był nagłupźzym/ widzi:) naydzie/ że *Oczko* 1, 2v; *Calag* 362a; *KochPs* 57, 116, 160; *SkarŻyw* A5v, 69, 141, 279, 305 (9); łtárlzy młodźzemu/ zacnieyłzy podleyłzemu/ mędrźzy głupźzemu łolguiąc/ powinien *CzechEp* 4; y śmiele to przeciw włzemu Papięłtwu teraz theź mowieć co dawno przedtym przeciw pogáńłtwu głupiemu *Lactantius* nápiłal. *CzechEp* 86, 4, 91, 126, 177, 350; *NiemObr* 33; Ale ty wźdy niebáđz głupia/ Nieznáiomym nieday dudkowáć przed łobą. *KochFr* 16, 30; *KochDz* 107; Niechayze łię tedy káđdy báczny á z rozrywka człowiek przypátrzy/ zá ktorą łtroną iśe woli [...] iefli zá ś. Doktorámi/ álbo zá głupimi rzemiełnikámi *ReszPrz* 53; *WerGość* 254; *BielSen* 15; *BielSjem* 34; *KochSob* 62; *PudłFr* 6, 37; *BielRozm* 11, 12, 30; *GórnRozm* A4; *ZawJeft* 27; *ActReg* 130; *Calep* 133b, 522b, 541b, 543b, 1012b; *GostGosp* 106, 152; *GórnTroas* 40; Rządź mnie głupźzego/ rozumem wczczony *GrabowSet* X3v, Bv, 14, K4; *KochFrag* 14; *OrzJan* 11, 38, 55, 67, 84, 116; *WyprPl* B3; Abowiem powiedáiąc łię być mądrymi/głupiami łię sťáli. *WujNT Rom* 1/22, przedm 11, *Matth* 7/26, s. 32, *Matth* 25/3, 8 (11); *WysKaz* 5; *SiebRozmyśl* [M2]; Páni niełławy wieczney nábáwiłá Głupiego Krolá *KlonKr* C2; *SkarKaz* 4b, 43a, b, 44b, 45b (11); *CiekPotr* 65, 72;

CzahTr L4v; *GosłCast* 66, 69; *PaxLiz* C3v; *SkarKazSej* 670a; *KlonWor* 27, 57, 68 [2 r.]; *PudłDydo* B3v; Tylkoć to głupie cielę v kołká ták wiążą Aby łpokoynie łtało *ZbylPrzyg* A2.

głupi w czym (1): KVropatwa aczkolwie ptak w niektórych rzeczach iest chythry/ ale w thym głupi iże gdy głowę łkrije/ mniema aby włythkiew niewidziano *FalZioł* IV 22b.

Tłumaczenie etymologii hebrajskiego imienia Nabal (1): Był mąż możny ná pułzczy Maon y bogáty w dobytek/ imieniem Nábál/ to iest głupi. *BielKron* 67.

W przeciwstawieniu: »roztropny ... głupi« (3): Człowiek roztropny nie gárdzi rozmyłtem/ ále głupi y hárdy nie lęka się ni czego/ choćiaby też co czynił nie rozmyłnie. *BibRadz Eceli* 32/20; *RejZwierc* 2v; *WujNT* 1.Cor 4/10.

W charakterystycznych połączeniach: *glupi(-a, -e)biskup* (2), *bog* (2), *chłop* (*chłopię, chłopisko, chłopstwo*) (16), *chrześcijanin, cielę, człowiek (ludzie)* (58), *diabeł (czart)* (3), *doktor, dziecię, dziewczka, Ezau, gamrat, gospodarz* (3), *grammatyk, Grek* (2), *hawerz, heretyk, kacierz, kmieć* (2), *kochanek, kohut, krol* (7), *krolowa, ksiądz, książę* (2), *kupiec, lud* (4), *mąż* (3), *mędrzec, Midas, miłośniczek, mistrz, młodzieniec (młodzieniaszek)* (2), *mnich, mnostwo, Nabal, narod, nieboże* (5), *niewiasta* (2), *ociec, owca (owieczka)* (3), *pan, panną* (6), *pasterz, piniacz, pisarz* (10), *pochlebca, poganin (pogaństwo)* (3), *Polak* (3), *poseł, pospolstwo* (4), *prorok, przyjaciel, ptak, rada, rodzice, rzemieśnik, sędzia, sługa* (2), *starzec, syn* (2), *szkapa, szybalt, wdowa, ziemianin, ziemianka* (2), *żona* (3), *Żyd* (6); *tak głupi iż, że* (6).

Przysłowia: Wolę ia/ głupim będąc Biernatem/ y w tym klechą zołtác *CzechEp* 69; Iáko był on Nábál chłop głupi á prołty biernat *WerKaz* 290.

Nową przypowieść Polak łobie kupi/ Ze y przed łzkodą/ y po łzkodzie głupi. *KochPieś* 39; Co tedy mowią : Po łzkodzie Polak mądr: tedy po tákiew łzkodzie zołtałby wiecznie głupim. *PowodPr* 84.

Wyrażenia: »bestyja głupia« (1): Bo choćiaż bym też ia bełtyą będąc niemą y głupią [...] I. M. w czym łzkodził *CzechEp* 54.

»głupie bydło« (1): Ktoż wždy widał bez nagłowká/ y wodzy Wędzidło? Wyplunęłoby ie z gęby y nagłupłze bydło. *CzechEp ktv*.

»głowa głupia« [szyk 3 : 1] (4): Coż chcełz o łobie łyłzeć więcey zacny pánie/ Ná to w mey głupiey głowie wymowy nie słtánie. *PaprpAn* A4v, V3v; *CzahTr* E3v; Nie zwierzay drewnu ládá iáko kupiey Y głowy głupiey. *KlonFlis* E4v.

»łeb głupi« (1): Tákże też kiedi owo kto wytrzełzczywłzy oczy/ pátrza/ iákoby się zápomniał/ ábo się ták z niczego łmieie/ iáko owi chłopi z wolámi w gorach do Włoch iádác: chocia tákí nic nie przemowi/ iednák znác s połtawy łeb bárzo głupi. *GórnDworz* M.

»głupi osieł, głnpszy niżli osieł« (1 : 1): *SkarŻyw* 545 marg; Do czegoż cię przyprowádzi ten głupi osieł/ iedno do łkazy y do śmierci. *SkarKaz* 489a.

»prostak głupi« [szyk 3 : 2] (5): *RejKup* d2v; *RejAp* 178v; Wierzę/ temu/ iż iestlibym kędy łłowkiem ktorym ołobę I. M. nie z chęci/ ále z nieobaczenia/ iáko prostak głupi á nie Logik obráził: [...] że mi to I. M. condonuie *CzechEp* [416], 54; *BielRozm* 7.

»głupi rozum, rozsádek« [szyk 11 : 2] (12 : 1): O niezczęłna zła chući/ o rozumie głupi/ Iáko márníe tráćimy włyłcy ná tey kupi *RejWiz* 193v; *OrzRozm* B4v; *BielKron* 9v; *GrzegRóżn* O; *WujJud* 45; *PaprpAn* Ee3; *KochPs* 4; *KochTr* 14; *WujNT* 171; ták też nie ten iest prawdzíwie mądry/ ktorego

obludny świat głupim rozładkiem fwoim rozumie y ma zá mądrego *WysKaz* 3; *WitosłLut* A6; *SkarKaz* 313b; *CiekPotr* 35.

»głupi by sadło« (1): Stupidus, Zdumiąły/ zmiłkły/ ochotny yáko pień ná ptaki/ głupi by fádło/ przypowieść. *Mącz* 423d.

»głupie serce« (2): *BiałKaz* Dv; Iełlibych ták rzékł w głupim fercu fwoim / Wzgárdził bych/ pánie/ wiernym ludem twoim *KochPs* 108.

»głupia świniá« (1): Ci gdy go obaczyli á on ie ná glinie/ Poczęli fie vfmiecháć ony głupie świnié. *PaprPan* Gg3v.

»głupi wołek, woła głupszy« (1 : 1): *BielKom* F4; Klękáli (co winna rzecz tylko była pánu) Przed wołem/ woła głupłzy/ który przywykł šíánu. *KochPs* 161.

Szeregi: »dziki a (i) głupi« = *semiagrestus ac barbarus* *Mącz* (2): *Semiagrestes ac barbari*, Dżicy á głupi. *Mącz* 23b; *SkarŻyw* 572.

»(nie)głupi, (a, i, albo, niżli, ale) mądry; więcej głupi niż mądry« = *fatuus et prudens* *PolAnt*, *Vulg*; *stultus, sapiens* *Vulg*; *stultus, prudens* *PolAnt* [szyk 7 : 6] (11; 2): Ciało grube á twarde albo tęgie, mocnego też znamionie [!]/ [...] grubego rozumu á więcej głupiego niż mądrego. *GlabGad* P5v, P7v; *Leop Ps* 19/11; *BibRadz* 1.*Cor* 4/10; *BielKron* 79v, 80; *WujJud* 130v; *RejPosWstaw* [41⁴]v; *BiałKaz* H3; Lecz pięć znich było głupich/ á pięć mądrych. *BudNT Matth* 25/2 [przekład tego samego tekstu *WujJud* 130v, *WujNT* 105 marg, 108]; *WujNT Matth* 25/2, s. 105 marg, 108. [Ponadto w innych połączeniach strukturalnych 20 r.].

»głupi a (i) nadęty« [szyk 1 : 1] (2): A ták thych wáfzych Sárnickich [...] nádętych y głupich Grámmátýkow/ y z wiarą głupią ich/ nikałká fye nieboiemy *OrzList* i2; *Mącz* 130d.

»głupi, (a) niebaczny« (4): O Głupi Grekowie/ á niebáczni ná potomne czáfy *BielKron* 241v, 60, 318v; *Calep* 522b.

»głupi a niepoważny« (1): zafię przeciwnym obyczaiem małe nofi v nich były wgardzone, iakoby one ludzi głupich á nie poważnych były znamiona. *GlabGad* N7v.

»głupi, (a) nierozumny (a. w rozum obrany)« [szyk 3 : 3] (6): *KwiatKsiąż* E2v; *Plumbeus homo*, Głupi/ Nierozumny/ wól. *Mącz* 306c, 372d; *Calep* 563a, 787b; Iełliż tedy mielibyśmy zá głupiego/ y w rozum zgoła obránego/ każdego/ ktoryby dla iednego kubká winá/ álbo miodu chćiał/ bądź obiefzoną/ bądź ścięta/ bądź którą infzá śmierć podiąć *LatHar* 581.

»nieuczony, głupi« (1): Ale pośpolstwo nieuczzone/ głupie á niepotężne [*Sed vulgus imperitum et imbelle*] łáčno może być przypędzone ku znofzeniu wżytkiego. *ModrzBaz* 97v.

»głupi, nic nie umiejący (a. nieumiejętny)« = *stultus et simplex* *PolAnt*; *imprudens, ignorans* *Vulg* (2): *BibRadz* *Prov* 9/13; Gdyż ták ielt wola Boża/ ábyście dobrze czyniąc vftá zátkáli nieumiejętnym á głupim ludziom. *WujNT* 1.*Petr* 2/15.

»głupi, (a, abo) prosty (a. prostak)« [szyk 5 : 4] (9): *BielŻywGlab* n1b 8; Oczy wypukłe chocia nie roztworne. Zna: człowieka proftaka, głupiego, grubego przyrodzenia y rozumu *GlabGad* N6, M7; *KromRozm* I G2; *communis animus*, apud Terent. Pro stupido vel ignaro, Profty/ Głupi. *Mącz* 61d, 119d; *Calag* 539b; *WerKaz* 290; *GrabowSet* G3.

»głupia (i) spros(t)ny« [szyk 3 : 2] (5): *BibRadz* *4v; Bedzie tedy naftarość íproftnym á głupim/ ktory bywa w młodości tak mądrym. *KwiatKsiąż* E3; *RejPos* 283v; *RejZwierc* 53; *CzechRozm* 112.

»głupi, (a, i, a prawie, i mało nie) szalony« [szyk 14 : 7] (21): Ale nyebożetá głupi obaczyć fy chcyeycye/ O ífaleni yuż wždy kyedy temu zrozumyeycye. *LubPs* V3v, gg4; A więc tho ták oddawafz Pánu íwemu/ ludu ífalony/ y głupi? *KrowObr* 155v; *RejWiz* 73; *OrzRozm* B4v; *KwiatKsiąż* F3v; *Mącz* 35a, 62c, 65b, 117d, 119d (8); *RejZwierc* 53; *WujJud* 22; *MWilkHist* Kv; *NiemObr* 9; *KochMRot* B2; *Calep* 60b, 1104b.

»głupi, (a) tępy« [szyk 3 : 2] (5): bo oná młodość iego [...] zbytnią grozą á fráfunkiem ínádnie może być zgwałcona/ íz pothym zówždy ítráfzliwa/ tępá á głupia być muí. *RejZwierc* 7, 2v, 187v; *Calep* 473b, 1013a.

»głupi i (a) uporny« [szyk 4 : 1] (5): *CzechRozm* 218; Bo niemáfz ná świece tego Kroleftwá/ tey Rzeczypoípolitey/ w ktoreyby miedzy celnieyíszemi ludźmi nie nálafl [...] głupiego/ y vpornego poípólítwá. *GórnRozm* A2v, A2v marg; *CiekPotr* 35; *SkarKazSej* 702a.

»głupi i zapamiętały« (1): A on ku nim: Ludzye głupi/ y zapamiętáli *KochZuz* A4v.

»zły abo (a, i) głupi« [szyk 3 : 2] (5): *MurzHist* N2; Boc zajíté mało náiduiemy/ gdzieby ludzie v świata źli abo głupi s íwyi vprzeyimiéi chuci a nie kwoli námędrfżem abo nalepfżem/ tego świata ofobám/ przeciwko panu Chríftufowi i flugám iego co złego poczynali *MurzNT* 116; *RejPos* Ooo3; *ZawJeft* 39; *SkarKaz* 313b.

Wyrażenie przyimkowe: »z głupia« (5):

~ Wyrażenia: »z głupia chytry« (4): Oczy białe abo ku modrości, człowieka zn. íwey myfli, obłudnego, ktory bywa [...] z głupia chytry y pfofliwy. *GlabGad* N7, O3; *RejZwierc* 39v, 242v.

»z głupia szalon« (1): stulte arrogans, Z głupia ízalón/ wirudny błázen. *Mącz* 423d. ~

W przén (3) : *Prot* B; Wízyfcy/ íáko was zowie Ten głupi świat/ bogowie/ Wízyfcy pozdrówcie páná *KochPs* 146; O głupia ręko ktora niedbáfz tylo żeby ná palcách twoich drogíe pierścienie wyfiály *SkarŻyw* 115.

α. *W funkcji rzeczownika: głupiec, szaleniec; nieuk, prostak; agrestis, agrios, caudex Mącz* (145) : Odpowieday głupiemu podług iego głupofci/ á by go nie miano zá mądrogo. *March*¹ D4v; *BierEz* M3v, O4v, P4, R; *OpecŻyw* 56; *PatKaz II* 19v; *FalZioł* V 36; *BielŻyw* 75, 97, 139; *GlabGad* A5, G5v, M3v, N3v, Ov, Pv; *BierRozm* 4, 18; *March*³ V5v; *WróbŻołt* Z6, ff3; A ták y to ínadz przeczyfć niewádzi íáko głupi nie mądroemu rádzi *RejRozpr* Av; *MurzNT* 106 [2 r.]; *BielKom* B6 [2 r.], E5v; Chceli áby íie fyn czego náuczył/ náuczonemu ma go oddáć/ głupić nic nye náuczy/ gdy íam nic vmyeć nye może *GliczKsiąż* L5v; *LubPs* Z6v; *RejWiz* 98 marg, Cc6; *Leop Iob* 19/18, 30/8, *Ps* 38/9, *Prov* 14/3, 8 (10); *GRomádá* dwu do miáfítá głupich wypráwili *RejFig* Aa6; *RejZwierc* 126; *BibRadz Prov* 9/4, *Eccli* 16/22, 22/21, 27/13, 33/5, *Luc* 24/25; *BielKron* 81, 334v; *KwiatKsiąż* E; *Mącz* 41d; *SienLek* 199, 208; *GórnDworz* B, L2, Cc7v; Dobrym rzeczám y głupi zrozumie. *RejZwierc* 131 marg [*idem* Aaa3v], 224, Aaa3v; Widziałes(li) mężá mądrogo wedle iego zdánia/ (wíetfza) nadzieiá o głupim niż o nim. *BudBib Prov* 26/12, *Ps* 5/5[6], *Prov* 7/22, 19/29, 26/1, 3 (13); *BiałKaz* D; *BudNT przedm* b7, c4v; *Paprpán* Cc4; Głupi mówi w fercu íwoim/ Niémáfz Bogá/ przecz fy boim? *KochPs* 18 [*idem* 79], 6, 73, 79; *SkarŻyw* 141, 189, 249; *MWilkHist* Kv; Co czynifz głupi? *KochSz* C3v;

ReszPrz 8; *PudłFr* 7; *GostGospSieb* +3v; *GórnTroas* 31; *GrabowSet* Q2v, V2; Z głupim zle zartowác. *KochAp* 5; *WujNT Matth* 23/17, s. 95 marg, 235 marg, *Luc* 24/25, 1.*Cor* 15/36; *SkarKaz* 279a, 314a, 517a, 580a; *GoslCast* 55; *SkarKazSej* 667a, 686b; *KlonWor* 68, 69; O głupi/ przed tym co małz iż woliłz vciekác *PudłDydo* B.

W przeciwstawieniach: »głupi ... baczny (2), chytrzec (a. chytry) (2)« (4): *Prot* D4v; Káždy chytrzec czyni (włzytko) rozumnie/ lecz głupi wywiefza łprofnóć [*Omnis callidus res suas faciet cum scientia; et stultus manifestabit stultitiam*] *BudBib Prov* 13/16, *Prov* 14/8; PRzy iednym łczęłćiu dwie łzkodzie bóg dáie: Głupi nie widzi/ więc fortunie łáie. Bączny co dobrze/ to ná wirłch wykłáda *KochFr* 34.

Przysłowie: Non liberat podagram calceus, Proverb. Nie vczini głupiego doktorem długa łuknia/ ani czerwony bieryt. *Mącz* 31b.

Zwrot: »na głupiego pojsć« = *świadczyć o głupocie* (1): on Káplán/ bárzo fię dziwował/ iłz rzeczy ktore ná głupiego polzły/ á becżki gotować/ winá niemaiąc/ rofkázował *SkarŻyw* 497.

Wyrażenia: »jako(by) głupi« (6): Ona od łtrachu niewiedzącz czo czynić iakoby głupia vwrzawłzy rzekę, ku niey łie miała aby łie tham y z łwymi vtopiła. *MiechGlab* 55; *LibMal* 1547/134v; *HistLan* F3v; *CzechRozm* 77, 132; *SkarKazSej* 695a.

»z prosta głupi« (1): o których ile kroć myśli/ chociaż to ták náżbyt z brzegow wyléwa/ y zproftá głupi/ indziéy przeię mierzy/ indziéy myśli. *OrzJan* 81.

»głupiego rozum« = *głupota* (1): Powiedzial tesz ze powiedayá omnie abich ya miał Kamieniecz wfyacz a Turkowy poddacz tocz yeft głvpyego rozvm abowiem bilabi tho wyełka głvposcz moya y vczyłk abich ya miał ze włchech łtron łoby nie przyazny łchvkacz *LibLeg* 11/13v.

Szeregi: »mądry, (ale, jako, zaś, i, czyli, a) głupi; więcej głupi niż mądry« = *sapiens, (et) stultus Vulg, PolAnt* [szyk 9 : 1] (9; 1): Wargi v vłt wielgie á barzo rozczółte y też odwiéłzone iako dwie kielbalie, więcej głupiego niż mądrego znamio. *GlabGad* Ov; *LubPs* N2 marg; *Leop Prov* 14/16, 24; y powiedam/ iż thák mądreemu/ iáko głupiemu vledz miedzy trupy nie przyłtoi *GórnDworz* B; *BudBib Prov* 14/16; *KochPs* 73; *WysKaz* 45; *SkarKazSej* 695a [2 r.]. [*Ponadto w innych połączeniach strukturalnych* 11 r.].

»głupi, nierozumny« (1): O głupi nierozumni/ ktoż inłzy ma wálze rofterki/ áby was nie poiádł/ oddálác? *SkarKazSej* 674b.

»głupi a nieuczony« (1): Y owłsem głupi á nye vczony trudno błád yáki wymyłlic [...] może. *KromRozm* II p.

»głupi, (abo) prostak« (2): Agrios, Chłopskie obyczáye máyący/ grundis/ grundichwał/ głupi/ proftak. *Mącz* 6b; *KlonWor* **3v.

»głupi a (i) szalony« = *insensatus et fatuus Vulg* (3): *Leop Eccli* 42/8; Rzekł tedy náłz wodz Mámaluch/ o głupi á łzaleni/ máłom nie dał zá wálze mátáctwo czterzech tyłięcy pieniędzy złotył *BielKron* 456v; *WysKaz* 11.

»głupi, (a) zły« [szyk 1 : 1] (2): Lepiey ieft milczęc [!], niż głupiemu á złemu odpor czynić. *BielŻyw* 165; *GlabGad* P5.

a. *Świadczący o głupocie, prostactwie, nieuctwie; idący w parze z głupotą; bezsensowny; nieprzemysłany; nieważny, błahy; stultus Mącz, Calep; inscitus, ovillus Mącz* (155) : A ták głupie

miłosierdzie/ Przywiodło ku wieczney szkodzie. *BierEz* Q, S2; *BielŻyw* 15; *RejPs* 46v; *RejJóz* D6 marg; *SeklKat* F2v; *RejKup* e4v; *KromRozm I* D3; *MurzNT* 10v; *GliczKsiąż* I8; *LubPs* R3v; *GroicPorz* v3v; *Leop Eccli* 21/28; *OrzList* e2v, h3, i2; *BibRadz 2.Tim* 2/23; Co ieft głupszego ná świecie/ iedno opuściwłzy łtworzycielá/ łtworzeniu iego cześć chwałę dawác. *BielKron* 44, 32; Izaż Bog nie wczynił głupiey mądrości światá thego *GrzegRóżn* K3; Abowiem co głupiego ieft/ obrał łobie Bog áby záwłtydził mędrce *GrzegRóżn* K3; *Mącz* 41d, 271c, 372d; *SienLek* T3v; *LeovPrzep* a3; *GórnDworz* F6, I4, O, O8v; *HistLan* B4v; *KuczbKat* 375; *RejZwierc* 234; *WujJud* 222; oni przedłię mowią iż zakon ich ieft wieczny [...] y ná wieki trwác ma/ żebym tey ich głupiey powieści [...] więcey wierzyć miał *CzechRozm* 85, 59, 74, 105, 115v, 135v, 140v, 174v; Ze tego od was włzytkich ołobno odłaczę/ Iełż głupim pilánim wżego nie pomącę *PaprPan* O, B2v; *ModrzBaz* 57, 60, 87v; *SkarJedn* 56, 96, 99; *Oczko* 22v; *KochPs* 127; *SkarŻyw* A2, 76, 126, 196, 293, 572 [2 r.]; Y wyniesie łię przez głupią y mdłą pychę *CzechEp* [401], 26, 77, 111, 171; *KochFr* 81; *NiemObr* 89, 130, 132; *KochMRot* B4v; *ReszPrz* 59; *KochPieś* 7; Iákie ludzkie głupie łprawy/ Szukác śmierci przez bóy krwáwy *KochSob* 67; *ArtKanc* T6; W Niemieckiem cí to tylko głupiem práwie [!] [...] nie kazá ładzić iáko wie Sędzia *GórnRozm* F3v, E4, H2v marg; *ZawJeft* 18, 36, 38, 39, 43 [2 r.], 48; *Calep* 1012b; *KochPij* C2v; *GrabowSet* Bv, D, K4v, T2; *KochFrag* 21; *OrzJan* 19; *RybGęśli* Cv; Izali nie głupią wczynił Bog mądrość światá tego? *WujNT 1.Cor* 1/20, 1.Cor 1/21, *Eph* 5/4, 2.Tim 2 arg, *Tit* 3/9; *WysKaz* 32; bendzie nieme łowo nierozumne takie/ cłdemu: głupie to łowo ieft *JanNKarOrz* F3v; *SkarKaz* 7b, 42b, 44b marg, 418a, 552a; *CiekPotr*?(2v, 15, 48; *CzahTr* G2v, I3v; *GosłCast* 25, 43; *SkarKazSej* 659a marg, 692a, 695a [2 r.], 698a; Choć ná tym hándlu nie káždy vtyie/ Przedłię mu nie mow w łpráwie iego głupiey By przełtał kupiey. *KlonFlis* D4v, C4v, D2; *KlonWor* 13, 47; *SzarzRyt* A3.

N sg f w funkcji orzecznika (4): Przeto głupia to ieft/ domyłłác łie tego/ częgo Prorok nie mowł. *CzechRozm* 109, 104, [401]; *CzechEpPORz* **3.

W charakterystycznych połączeniach: głupie(-i, -a)baczenie, bajka, baśń, beśpieczeństwo, bieg, błąd, ćwiczenie (2), dyjalektyka, dowcip, dowód (2), дума (2), fantazyja, filozofija (2), gadka (8), gniew, gorliwość, grammatyka, język (2), kacerstwo, kazanie, kochanie, kupia, mądrość (5), miłosierdzie, mni(e)manie (2), moc, modły, mowa (6), myśl (4), nabożeństwo, nadzieja, natręt, nieprawość, obietnica (3), obyczaj (zwyczaj) (2), odpowiedź, ofiara, pisanie, płochość, pobożność, ponurzenie, postawa, postępek (5), powieść, praca, prawda, prawo (2), przepowiedanie (2), przepych, przygoda, pycha (2), rada (4), rozumienie (o sobie) (2), rym, rzecz (9), rzeczenie, słowo (4), skarga, ślub, sprawa (7), sprośność, swawola, szataństwo, upor, usta, wiara (2), wolność (2), wstyd, wszeteczeństwo (wszeteczność) (2), wydwarzanie, wykład, wymowka, wymysł (2), wywód (2), zamknienie, zapalczywość, zazdrość, zbytek, zdanie (2), złość, zuchwalstwo, żeglowanie; co głupiego, głupszego (5), nic głupszego (4).

Wyrażenie: »z głupią postawą« = *udając głupiego* (1): Powiedział Woyt thákże też z głupią połtawą *RejZwierc* 39.

Szeregi: »głupi, (i) babi« [szyk 1 : 1] (2): Ale iż to włzyłtko fałż ieft: mátáctwo ieft: łá bábie/ głupie/ y łprołne bálnie: przetoż też iuż v wiernych plácu żadnego nie máią. *CzechRozm* 221v, 32v.

»bystry, (i) głupi« (2): Byłtra głupia mowá. *SkarKazSej* 692a marg, 692a.

»gruby i głupi« (1): widział Pitagoras iednego w czíftim vbraniu á on mowił rzeczy nie pocześne á grube y głupie *BielŻyw* 32.

»głupi a niećwiczony« (1): Lecz głupie á niećwiczone gádki odrzucay [*At stultas et ineruditas quaestiones reiice*] *BudNT* 2.*Tim* 2/23.

»głupi, (a) nieobaczny« [szyk 1 : 1] (2): *GliczKsiąż* K4; RYmy głupie/ rymy nieobączné [...] idźcie w ogień wśzytki *KochFr* 73.

»głupi a nieopatrzny« (1): tedy to głupia á nieopátrzna Filozofia. *CzechRozm* 122v.

»głupi a nierozumny« (1): Co iest głupi bład á nie rozumny/ przeciw piłmu S. *SkarJedn* 345.

»głupi i nieumiejętny« (1): A wiáruy się gadek głupich y nieumieiętnych [*Stultas autem et sine disciplina quaestiones devita*] *WujNT* 2.*Tim* 2/23.

»prosty i (a) głupi« (2): *KrowObr* 49; y podobáło się Bogu przez proste á głupie kazanie/ zbáwić wierzące. *GrzegRóżn* K3.

»głupi, (i) sprosny« [szyk 4 : 2] (6): prawie mi się dziećinny/ á máło bych nie rzekł y głupi y íprośny/ widzi ten ich dowod *CzechRozm* 81, 131, 210, 221v, 230v; *SkarŻyw* 293.

»głupi, (i) szalony« (6): *OrzList* f; *Mącz* 211d; *SkarJedn* 279; Głupia mądrości/ rozumie ízalony: Gdyś ná vmyśle ták iest zászlepiony/ Ze bogá nieznałz/ tym ciełefnym okiem Poyźrzy przynamniéy po niebie ízyrokiem. *KochPs* 26; *KochFr* 106; *KmitaPsal* A5.

»zły, (a, i) głupi« [szyk 2 : 1] (3): Nie chciałem tego przeto w kącie zámilczyć/ áby się tych złą przygodą á bárzo głupią drudzy karáli á ítrzegli się pijánych zwad *BielKron* 334; *GrabowSet* I3v; *SkarKazSej* 695a.

Wyrażenie przyimkowe: »z głupia uporny« (1): Tákiżeby to fámo mieysce mogłoby [!] náwrócić ty niebożatká/ od tego płochego/ y mam ták rzec z głupią vpornego przedliężięcia. *SarnUzn* E4.

Synonimy: bezhumny, bezrozumny, błazeński, błażniwy, dziki, głuchy, gruby, nadęty, niebaczny, niemądry, nieobaczny, nieopatrzny, niepoważny, nierozmyślny, nieroztropny, nierozumny, nietrafny, nieuczony, nieumiejętny, prosty, sprosny, szalony, tępy, zapamiętały; **α.** bałamut, błazen, ciuła, drwał, dubiel, dudek, dureń, gałaguz, gbur, nieuk, pień, prostak, wiła, woł; **a.** babi, niećwiczony, nikczemny, próżny.

Cf **GLUPCZYŻNA, GLUPEK, GLUPIEC, GLUPIK, GLUPIOMOWNOŚĆ, GLUPIOMOWNY, NIEGLUPI**